

**Витяг з Доповіді Державного департаменту США про торгівлю людьми
від 20 червня 2014 р.**

УКРАЇНА (Контрольний список другої групи)

У лютому 2014 року тодішній президент України Віктор Янукович залишив свій пост і покинув країну, що призвело до того, що парламент проголосував за призначення нового уряду. У період між лютим і квітнем 2014 року Російська Федерація здійснила військову інтервенцію на територію Криму, окупувавши та намагаючись анексувати його, а також дестабілізувала ситуацію в східній частині України напередодні президентських виборів. Підтримані російською стороною сепаратисти захопили будівлі державних органів, взяли заручників та тероризували населення декількох міст і містечок на сході та півдні, а в травні в Донецькій і Луганській областях провели незаконний референдум «незалежності» від України.

Україна є країною походження, транзиту та призначення для чоловіків, жінок і дітей, яких піддають примусовій праці та сексуальній експлуатації. Українці стають жертвами торгівлі людьми в Україні, а також в Росії, Польщі, Іраку, Іспанії, Туреччині, Кіпрі, Греції, Сейшельській республіці, Португалії, Чеській республіці, Ізраїлі, Італії, Південній Кореї, Молдові, Китаї, Об'єднаних Арабських Еміратах, Чорногорії, Великобританії, Казахстані, Тунісі та інших країнах. Українські жінки та діти потерпали від торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації в межах своєї країни. Невелика кількість громадян іноземних країн, включаючи Молдову, Росію, В'єтнам, Узбекистан, Пакистан, Камерун і Азербайджан, піддавалися в Україні примусовій праці у різних сферах, включаючи будівництво, сільське господарство, виробництво, домашню працю, обробку деревини, догляд за хворими та жебрацтво. Деяких українських дітей примушували до жебрацтва. У групу найвищого ризику стати жертвою торгівлі людьми були українці, які проживають у сільській місцевості з обмеженим доступом до працевлаштування, до яких українські вербувальники часто застосовували насильство, обман та боргову кабалу. Діти у дитячих будинках та кризових центрах залишалися уразливими до торгівлі людьми на території України.

Влада України не повною мірою дотримується мінімальних стандартів щодо викорінення торгівлі людьми, проте вона докладає значних зусиль у цьому напрямку. Протягом звітного періоду, під керівництвом колишнього президента України Віктора Януковича, уряд затвердив стандарти надання соціальних послуг постраждалим, відновив роботу підрозділу по боротьбі з торгівлею людьми, як окремого, самостійного департаменту та значно збільшив кількість його працівників. Але, незважаючи на ці зусилля, влада не продемонструвала збільшення зусиль по протидії торгівлі людьми порівняно з попереднім звітним періодом, тому Україну було внесено до контрольного списку другої групи. Вже третій рік поспіль уряд розслідував менше злочинів за статтею «торгівля людьми» і засудив меншу кількість торгівців людьми. Уряд також ідентифікував значно менше потерпілих, приблизно третину від кількості ідентифікованих у 2011 році, хоча неурядові організації повідомляли про те, що вони продовжують обслуговувати велику кількість постраждалих від торгівлі людьми. Постраждалих від торгівлі людьми іноземців було покарано, а деякі з них було розташовано в центрах для утримання і подальшої депортації. Фінансування неурядових організацій, що надавали постраждалим допомогу та підтримку, залишалося неадекватним.

Рекомендації для України:

Активно вживати заходів з метою розслідування злочинів за статтею «торгівля людьми», кримінального переслідування та засудження торгівців людьми та державних службовців, причетних до вчинення цих злочинів; збільшити кількість ідентифікованих жертв за допомогою проведення навчальних тренінгів для державних службовців щодо ідентифікації та надання допомоги постраждалим від торгівлі людьми; забезпечити постраждалим захист

та допомогу, що передбачені Законом «Про протидію торгівлі людьми», а також імунітет від покарань за дії, вчинені як прямий результат знаходження у ситуації торгівлі людьми; забезпечити, щоб жертви торгівлі людьми, які звернулися за отриманням офіційного статусу, не піддавалися залякуванням, а також численним опитуванням з великою кількістю службовців;

забезпечити, щоб державні службовці знали про права жертв відповідно до Закону «Про протидію торгівлі людьми», проводити навчання для місцевих чиновників щодо процедури надання постраждалим допомоги і розробити інструкції для ідентифікації жертв для використання чиновниками;

проводити навчання щодо розслідування та притягнення торгівців людьми до відповідальності для представників правоохоронних органів, прокурорів та суддів; Гармонізувати законодавство щодо міграції та працевлаштування з метою забезпечення можливостей для жертв торгівлі людьми – іноземців, або осіб без громадянства - отримати тимчасовий дозвіл на проживання і працевлаштування в країні, як це передбачено Законом «Про протидію торгівлі людьми», а також роз'яснювати процедури, які необхідно для цього пройти;

Надати недержавним організаціям, що надають потерпілим послуги та притулок, відповідне фінансування;

Розширити дію національного механізму взаємодії (НВМ) на всі регіони країни та забезпечити його ефективну реалізацію за допомогою систематичного проведення тренінгів для державних службовців та інших працівників, які можуть контактувати з жертвами, стосовно їхньої ролі та обов'язків щодо захисту постраждалих та надання їм допомоги; зменшити плінність кадрів у регіональних представництвах Міністерства соціальної політики для того, щоб зберегти знання та здатність установи ідентифікувати постраждалих та надавати їм допомогу; забезпечити застосування на практиці широкого спектру заходів, спрямованих на захист свідків у дозволені межах дії існуючого закону, який застосовується відносно жертв торгівлі людьми; профінансувати в достатньому обсязі повну реалізацію національної програми; посилити ефективність застосування НВМ шляхом розширення можливостей відповідних службовців щодо ідентифікації торгівлі дітьми та запровадити відповідне обстеження з метою виявлення жертв торгівлі людьми у кризових центрах та дитячих будинках із застосуванням гуманних до дітей практик; збирати дані щодо злочинів торгівлі людьми та відмежовувати у статистичних звітах дані про торгівлю людьми з метою сексуальної експлуатації від торгівлі людьми з метою примусової праці.

Притягнення до відповідальності

За часів правління уряду Януковича, уряд України значно зменшив обсяг заходів з боку правоохоронних органів, спрямованих на протидію торгівлі людьми – зокрема, було розслідувано менше злочинів, і менше торгівців людьми було притягнуто до відповідальності. Відповідно до статті 149 Кримінального кодексу України, всі форми торгівлі людьми заборонено, а покарання за них складає від 3 до 15 років позбавлення волі, що є достатньо суворим і відповідає покаранню за інші тяжкі злочини, такі як згвалтування. Уряд звітував про 130 розслідувань злочинів «торгівля людьми» у 2013 році порівняно з 162 у 2012 році та 197 у 2011 році. Уряд передав до суду 91 справу про торгівлю людьми, що є нижчим показником порівняно з 122 у 2012 році та 135 у 2011 році. У 2013 році було засуджено 109 торгівців людьми порівняно з 115 особами у 2012 році та 158 у 2011 році. З 109 засуджених торгівців людьми 34 особам було призначено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від менше ніж рік до 10 років, а майно 16 засуджених було конфісковано. Уряд не надав інформації щодо того, яка конкретно експлуатація мала місце у вищезазначених кримінальних провадженнях: сексуальна або трудова.

У 2011 році підрозділ МВС з протидії торгівлі людьми був розформований, разом із досвідченими оперативними працівниками. Однак у серпні 2013 року міністр внутрішніх

справ створив його знову, як окремий самостійний підрозділ, збільшивши кількість працівників з 270 до більше ніж 500 по всій країні. Уряд провів навчання для 14 оперативних працівників щодо протидії торгівлі людьми, а також у співпраці з недержавними організаціями навчання задля підвищення обізнаності у сфері торгівлі людьми для 5129 чиновників та тренінг щодо національного механізму співпраці для 300 державних службовців. Уряд співпрацював з урядами інших держав з метою вивчення різноманітних заходів правоохоронного реагування на торгівлю людьми. Прикордонники повідомили про проведення співбесід щодо ризиків залучення до кримінальних схем жінок, які виїжджають за кордон, та дітей, які подорожують без супроводу батьків. Всупереч повідомленням про корупцію у владних структурах, уряд України не повідомив про жодне розслідування або притягнення до відповідальності державних службовців, підозрюваних у причетності до торгівлі людьми, які було проведено протягом звітного періоду.

Захист

За часів правління уряду Януковича, уряд України продемонстрував деякі заходи, спрямовані на захист постраждалих, однак експерти продовжували повідомляти про проблеми у реалізації Закону 2011 року «Про протидію торгівлі людьми», зокрема щодо надання офіційного статусу постраждалої особи, який дає право доступу до юридичної, медичної та соціальної допомоги; про труднощі із застосуванням національного механізму взаємодії на місцевому рівні, та недостатньої узгодженості у визначенні статусу іноземців, постраждалих від торгівлі людьми. Наприклад, відповідно до Закону України «Про протидію торгівлі людьми», запровадження національного механізму взаємодії покладено на місцеві адміністрації. В результаті цього, в різних областях за виявлення та захист потерпілих відповідальні різні відділи, що створило значну плутанину для постраждалих та надавачів послуг. В деяких областях процедури щодо отримання статусу постраждалої особи не працювали. Недержавні організації також повідомляли, що жертви торгівлі людьми, які звернулися за отриманням офіційного статусу, піддавалися численним опитуванням з нетактовними та травмуючими запитаннями. Відповідно до даних уряду, у 2013 році було виявлено 107 потерпілих від торгівлі людьми, що є суттєвим зменшенням порівняно з 187 потерпілими у 2012 та 294 – у 2011. З числа виявлених осіб було 72 жінки, а також 5 дітей. Кількість постраждалих, ідентифікованих правоохоронними органами, продовжувала зменшуватись, а місцеві адміністрації також спрямували менше постраждалих. Соціальні служби продовжували проводити регулярні перевірки уразливих верств населення з метою виявлення осіб, які знаходяться у кризовій ситуації, включаючи жертв торгівлі людьми. Незважаючи на те, що у 2013 році було ідентифіковано 107 жертв, відповідно до закону, уряд надав статус тільки 54 особам, а 16 осіб отримали офіційний статус у 2012 році. З 54 осіб, які отримали такий статус, 25 осіб постраждали від торгівлі людьми з метою трудової експлуатації, а 14 – з метою сексуальної. В той же час одна організація, що надає постраждалим від торгівлі людьми послуги, повідомила про 929 жертв, з яких чоловіки склали 52%, порівняно з 945 у 2012 році.

Міжнародні донори продовжували фінансувати більшість із заходів, спрямованих на протидію торгівлі людьми та допомогу жертвам. У квітні 2013 року уряд уклав угоду про партнерство з національною коаліцією громадських організацій, до складу якої входять до 22 організацій, що надають допомогу потерпілим від торгівлі людьми. Угода передбачає розробку та реалізацію спільних програм та участь у місцевих, національних і міжнародних заходах. Також у квітні 2013 року урядом було затверджено процедуру, згідно якої громадські організації зможуть отримувати фінансування, однак уряд не повідомив, чи були конкретні випадки отримання коштів відповідно до цієї процедури. На період з 2013 по 2015 роки з державного бюджету було заплановано витратити приблизно 120 тисяч доларів США на протидію торгівлі людьми. Уряд витратив приблизно 38 тисяч доларів США на виплату одноразової фінансової допомоги. Відповідно до Закону України «Про протидію торгівлі людьми», постраждалі мають право на отримання різних видів допомоги від держави –

зокрема, на безкоштовне тимчасове житло у державному притулку, психологічну допомогу, медичні послуги, консультування щодо отримання професії та відповідного навчання, допомогу у працевлаштуванні та відновленні втрачених документів. Ці послуги надавалися в рамках загальних програм, які не були призначені для постраждалих від торгівлі людьми. Уряд забезпечив діяльність центрів соціальних служб, що відповідали за визначення потреб постраждалих та підготовку планів реабілітації. Жертви мали можливість залишатися у центрах соціально-психологічної допомоги на термін до 90 днів, отримувати психологічну, юридичну та медичну допомогу, а також харчування. Жінки та чоловіки були розміщені в окремих кімнатах. Постраждалі могли залишити центр за своїм бажанням. Діти, які потерпіли від торгівлі людьми, розміщувались у центрах соціально-психологічної реабілітації дітей на термін до 12 місяців, та отримували соціальну, психологічну, освітню, юридичну, медичну та інші види допомоги. Уряд не надав інформації про те, скільки постраждалих від торгівлі людьми перебувало в таких центрах, хоча недержавні організації повідомляли, що більшість потерпілих, які потребували притулку, були розміщені в таких центрах або в притулках громадських організацій. У 2013 році працювало два таких притулки, спеціально призначених для постраждалих від торгівлі людьми. Один надавав комплексну медичну допомогу та короткострокове розміщення, а другий – тільки притулок. У 2013 році міністерство соціальної політики затвердило єдині стандарти соціальних послуг з метою забезпечення надання стандартних послуг, незалежно від того, яка місцева державна установа їх надаватиме. Однак, міністерству бракувало повноважень для ефективного запровадження та реалізації національного механізму взаємодії. У 2013 році високий рівень плінності кадрів в регіонах призвів до недостатнього рівня знань та спроможності виявляти та надавати допомогу постраждалим. Положення національного механізму взаємодії щодо дітей – потерпілих від торгівлі людьми були недостатньо зрозумілими. У співпраці з міжнародними донорськими організаціями уряд провів навчання щодо надання допомоги постраждалим для більше ніж 2500 службовців по всій країні.

Закон «Про протидію торгівлі людьми» надає жертвам торгівлі людьми право залишатися в країні, однак міграційна служба, згідно законодавства про правовий статус іноземців в Україні, не визнавала статус особи, постраждалої від торгівлі людьми, в якості підстави для надання відповідного статусу. В результаті цього жертви, які отримали від держави статус особи, постраждалої від торгівлі людьми, залишалися без правового статусу для перебування в країні, постійно побоюючись депортації. Вперше минулого року шість іноземців отримали статус постраждалих від торгівлі людьми. Навіть тоді, коли Закон «Про протидію торгівлі людьми» надає жертвам можливість отримувати послуги протягом двох років, ця норма залишалася суто в теорії, адже більшість іноземців – жертв торгівлі людьми не могли отримати відповідний правовий статус для того, щоб залишатися в Україні. Закони щодо працевлаштування не були доповнені таким чином, щоб іноземці могли працювати легально. Іноземці мали можливість отримати притулок на строк до трьох місяців, який можна було продовжити, узгодивши це питання з місцевою владою. Уряд не надав інформації про те, чи ці постраждалі отримали тимчасовий дозвіл на проживання або отримали дозвіл на працевлаштування. Потерпілі мали можливість подавати цивільні позови до торгівців людьми у кримінальному провадженні. Деякі постраждалі отримали компенсацію у розмірі приблизно 2380 доларів США відповідно до рішення суду, що є загалом більшою, ніж ті, що призначалися раніше. Як повідомлялося, уряд прийняв рішення про депортацію 24 іноземців – жертв торгівлі людьми з метою експлуатації праці. Недержавна організація оскаржила це рішення від імені постраждалих, яких було звільнено і поміщено у центр соціально-психологічної допомоги. Законодавство про захист потерпілих та свідків передбачало широкий спектр заходів захисту, але на практиці прокурори рідко їх застосовували, а до потерпілих від торгівлі людьми, які давали свідчення, часто ставилися неухважно, без врахування їхнього уразливого положення.

Запобіжні заходи

За часів Януковича уряд України розширив заходи щодо попередження торгівлі людьми, зокрема заснувавши робочу групу щодо вдосконалення законодавства про протидію торгівлі людьми. Уряд мав у звітному періоді Національну програму на 2012- 2015 роки та виділив приблизно 63 тисячі доларів США з державного бюджету для її реалізації, а також для розробки інформаційної кампанії, яку буде завершено в 2014 році. Громадські організації повідомили про отримання приблизно 15 тисяч доларів США з місцевих бюджетів на заходи щодо попередження торгівлі людьми. Державна прикордонна служба розробила індикатори групи ризику для виявлення жертв та у співпраці з громадськими організаціями розпочала розробку посібника по виявленню постраждалих від торгівлі людьми для службовців першої та другої ланки реагування. Міністерство соціальної політики продовжувало виконувати свою роль в якості координатора та опублікувало звіт про діяльність місцевих адміністрацій у 2012-2013 роках. Їхня діяльність була зосереджена на превентивних заходах і проводилася у співпраці з місцевими громадськими організаціями. Міністерство соціальної політики створило робочу групу щодо вдосконалення законодавства про протидію торгівлі людьми, хоча втілення практичних заходів було ускладнене правовими та бюрократичними перешкодами. Незважаючи на свою координаційну функцію, міністерство соціальної політики не мало повноважень давати вказівки з цього приводу іншим міністерствам. Уряд у співпраці з неурядовими організаціями провів три інформаційні кампанії на телебаченні, а державна прикордонна служба підготувала 40 телевізійних матеріалів з приводу протидії торгівлі людьми та опублікувала 100 статей у друкованих та електронних засобах масової інформації. Уряд у співпраці з міжнародною організацією організував чотири тренінги з протидії торгівлі людьми для українських миротворців, які від'їжджають на виконання міжнародних завдань. Уряд не продемонстрував впровадження спеціальних заходів для подолання попиту на комерційний секс та примусову працю. Уряд не доповів про зусилля, яких він доклав задля зменшення участі українських громадян у міжнародному дитячому секс-туризмі.